

ATATÜRK HUKUK DEVRİMİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Erol Cihan

PLÂN

- § 1. Toplumsal Değişme ve Hukuk İlişkileri
- § 2. Atatürk Hukuk Devriminin Sosyolojik Yaklaşımı.
- § 3. Atatürk'ün Hukuk Anlayışı.
- § 4. Yabancı Hukukun Benimsenmesi ve Türk Hukuk Devrim Hareketi Kapsamı.
- § 5. Atatürk Yılında Türk Hukuku İçin Öneriler.

§ 1. TOPLUMSAL DEĞİŞME VE HUKUK İLİŞKİLERİ

I. GENEL OLARAK

Hukuk ile toplumsal değişme arasında sıkı bir bağlantı vardır. Belirli bir toplum yapısının doğmasından, hukuk kuralları da elbette gerektiğinde ilham alacak, bazen de bu kurallardan sorumlu tutulacaktır.

Hukuk, uygulandığı toplumun toplumsal, ekonomik şartlarını sadece yansıtmaz, aynı zamanda bu şartlar üzerinde etkili de olur.

II. HUKUK İLE TOPLUMSAL DEĞİŞME KONUSUNDA GÖRÜŞLER

Hukuk düzeninin, "bir milletin geçmişinin ürünü" olduğu, başka bir deyişle, "sun'î" hukuk kuralları ile toplumsal yapıya ters düşülmemesi gerektiği ileri sürülür. Bu görüş, klâsik olan görüştür.

Daha yeni görüşler, hukukun "toplumsal mühendislik" aracı olduğunu savunmaktadır. Bu anlayışa göre, hukuk, basit bir üst yapı

kurumu olmaktan çıkar, toplumsal değişimin motoru telâkki edilir. Böyle bir eğilime, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde ve yeni Türk Devletinin kuruluşu, oluşumu döneminde rastlanmaktadır. Gerçekten, Kemalist düşünce sisteminde, başka bir deyişle, Atatürk devrim düşüncesi sisteminde, çeşitli ve köklü dönüşümler içinde (lâiklik, takvim, yazı, şapka, metrik sistem vb.) en önemlilerinden biri olarak Hukuk Devrimi de, Batı Hukuk düzeninden ve kültüründen (benimsenerek) aktarılan kanunlarla gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin yöneticileri, başta Mustafa Kemal, Türk toplumunun çoğunluğunun nabzını dinlemekten çok, Türkiye'nin Batı uygarlığı düzeyine ulaşmasını bir açıdan kanunlarla gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır.

III. TOPLUMSAL DEĞİŞME İLE HUKUK ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ÇEŞİTLİ TEZAHÜRLERİ

Hukuku, toplumların gelişim süreci içinde 3 değişik durumda görmek mümkündür. Şöyle ki:

1 — Değişmenin Gerisinde Hukuk.

Yürürlükteki hukuk kuralları ile toplumun sosyal, ekonomik gelişimi arasında bir çatışmanın ortaya çıkması, hukuk kurallarının o toplumda temel değişmelere, ihtiyaçlara cevap veremez hale düştüğünü gösterir.

2 — Değişmenin Yanında Hukuk.

Hukuk, kendini sürekli bir gelişim içinde olan sosyal yapıya uydurmak zorundadır. Bu görüşün doğal sonucu olarak hukuk kurallarının bu gelişime ayak uydurabildikleri ölçüde toplumsal değişikliğin yanında yer aldığını ileri sürebiliriz.

3 — Değişmenin İlerisinde Hukuk.

Toplumdaki sosyal ve ekonomik gelişim yanında hukuk kuralları daha da hızlı bir gelişim ve değişim gösterebilir. Hukuk, böylece toplumsal gerçeklerin daha ilerisine ulaşmış olur.

IV. TOPLUMSAL DEĞİŞME ARACI OLARAK HUKUK

Çağdaş toplumlarda hukukun sosyalleştiği, fertlerin hak ve hürriyetlerini koruyucu özelliğinin yanında topluma yeni bir yön vermek için kullanılan bir araç durumuna dönüştüğü görülmektedir. Yasalarla, toplumsal değişme gerçekleştirilmek istenmektedir.

Ancak, yasalarla toplumsal değişmeyi amaçlayan faaliyetlerin her zaman başarılı olduğu söylenemez. Gerçekten, yasalarla değişimin sınırları vardır. Çünkü, yasaların uygulanacağı, toplumsal ortam ve çevre, pasif bir insan grubu değildir.

§ 2. ATATÜRK HUKUK DEVRİMİNİN SOSYOLOJİK YAKLAŞIMI

I. Biraz önce dedik ki: klâsik anlayışta, yasaların bir toplumun kendi ihtiyaçlarından doğduğu savunulur. Yasalar toplumsal şartların ürünüdür; bu nedenle yasalar, toplumun kendi ihtiyaçlarını yansıtır, onları düzenler.

Ancak, bazen toplumun kendi zorunluluklarından doğan sebeplerle hukuk, toplumun çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılmasının; toplumun yenileştirilmesinin, ileri götürülmesinin uygun, isabetli bir aracı olarak kullanılır.

II. İşte Atatürk Hukuk Devrimi, Türk toplumunun tarihsel süreci içinde, Batı uygarlık düzeyi ile aramızdaki aşılması çok zor olan uçurumun, uzaklığın kısa bir sürede aşılması zorunluluğundan doğmuştur.

1) Atatürk Devrimi, birbirine bağlı, sistemli, düzenli organik bir bütün olarak birçok "düşünceler ile eylemler"den oluşur. Atatürk Hukuk Devrimi Hareketi de, o genel nitelikteki devrim hareketleri zincirinin içinde, onun bir parçası, bir halkası olarak gerçek yeri içinde görülmeli ve yorumlanmalıdır. Atatürk Hukuk Devrimi, önceleri, sınırlı bir aydın topluluğunun eseri olmuştur; ancak, zamanın akışı içinde Türk Toplumuna yayılma doğrultusu göstermiştir.

2) Olayların bu biçimde gelişmesini doğal görmek gerekir. Türkiye, yüzyıllar boyu, din devleti esasına göre, başka bir deyişle, te-

okratik bir temele göre yönetilmiştir. Dinsel hukuk kuralları özü itibarile (Kur'an, sünnet gibi) değişmez yapıda olduklarından, toplumsal değişmelere paralel olarak yürümemiştir; bab-ı içtihat -içtihat kapısı kapanmıştır. Batı toplumları, rönesansı, Aydınlanma (illumination) dönemlerini teknolojik gelişimlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu şartlar içinde, yeni Türk Toplumunu da, çağın değişmelerine ve gelişmelerine ayak uydurmak zorunda idi. Atatürk Devriminin genel çizgisi içindeki bir halkayı oluşturan "*Atatürk Hukuk Devrimi*" de öylesi bir zarureten doğdu.

§ 3. ATATÜRK'ÜN HUKUK ANLAYIŞI

Atatürk'ün hukuk anlayışı; onun söylevleri, demeçleri ve bu konu ile ilgili bildiriler ile tesis ettiği çeşitli müesseselerin bütününden çıkarılabilir. Söylev ve demeçleri içinde 1922'de (1 Mart 1338) TBMM.'nin 3. Toplantı Yılı Açış Konuşması ile 5 Kasım 1925'de Ankara Hukuk Mektebinin Açılış Konuşması, çok dikkate değer nitelikte görülmektedir. Bunların kapsamlarını özetlemede çok yarar görmekteyiz.

A. 1922'de (1 Mart 1338) TBMM.'nin 3. Toplantı Yılı Açış Konuşması.

Bu konuşmada hukukla ilgili düşüncelerini, adalet politikasının kavram ve kapsamının ana çizgilerinde belirlemiştir. Şöyle ki: Atatürk, Devletin, Ülkede kanunu egemen kılmak, adaleti en iyi biçimde dağıtmakla yükümlü olduğunu savunmuştur; bunun şartları şunlardır:

a) *Adalet siyasetinin temelini çizmeli*dir. *Adalet politikasında 4 temel vardır:*

- 1) *Adalet dağıtımı, halkı yormaksızın yürütülmelidir.*
- 2) *Adalet, hızlı bir biçimde gerçekleştirilmelidir.*
- 3) *Adalet, isabetli bir hükme bağlanmalıdır.*
- 4) *Adalet, emniyetle yürütülmelidir.*

b) Uygar Toplumlarla Bağlantı Kurulmalıdır.

Türk Toplumunun tüm Dünya ile ilişki içinde bulunması doğal ve zorunlu sayılır. Bu nedenle Türk Adaletinin düzeyini, çağdaş olan tüm Dünya Ülkelerinin adalet düzeyine çıkarmak gerekir. Bu hedef, aslında, Atatürk Devriminde “çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma” hedefinin, hukuka yansımış olan tezahürüdür. Bilindiği gibi, Atatürk Devrimi, köklü dönüşümlerin, organik bir biçimde birbirleriyle bağlantı halinde bulunmasından oluşan birçok “düşünceler ve hareketler bütünü”dür.

c) Yasalar Islâh, İhya Edilip Yenileştirilmelidir.

Türk Toplumunun adalet düzeyinin, uygar ulusların adalet düzeyine çıkarılması amacı ile yasaların, adalet yöntemlerinin ıslâh edilmesi, yenileştirilmesi zorunlu sayılmalıdır.

Bu faaliyetin gerçekleştirilmesinde yöntem olarak izlenecek yol şöyle çizilmiştir:

1) Türk Ülkesinin özellikleri gözönünde tutulacaktır. Bu cümleden olarak, Ülkenin genişliği, hızlı araçların noksanlığı, diğer engeller ile güçlüklerden başka, yerel toplum şartlarındaki özellikler dikkate alınmalıdır.

2) Uygar toplumlar, uygar hukuk düzenine sahiptir. Uygarlık derecesi ile orantılı olarak her ulusun, toplumun, hukuk mevzuatı vardır. Uygar ulusların ve devletlerin, Medenî Kanunları da birbirlerinin hemen hemen pek benzeridirler.

3) Türk Milleti de, adalet düşüncesi ve zihniyeti konusunda hiçbir ulustan aşağı düzeyde değildir. Gerçekten tarih bu noktada, adalet düzeyimizin yüksekliğine tanıklık etmektedir. Bu nedenle, Türk'ün hukuk mevzuatının da, tüm uygar devletlerin düzenlenmiş kanunlarından eksik, noksan olması caiz sayılamaz. Tüm mücadelelerin yönelik olduğu “istiklâl-i tam = tam bağımsızlık” ilkesi ve hedefinin kapsamı içinde, bağımsız adaletin de mevcut olduğu açıktır (Siyasî, adlî, iktisadî, askerî bağımsızlık). Bundan ötürü, bağımsız bir devletin ayrılmaz bir parçası olan “bağımsız adalet dağıtımı” görevine de hiçbir yabancı elinin karışmaması, ortaklık etmemesi pek doğaldır. Bunun açık-seçik anlamı şudur ki, kapitülasyonlar kaldırılmalıdır (nitekim Lozanda kaldırılmıştır).

d) Adalet politikasının hareket noktası şu olmalı.

Hukuk düzenimizin temeli olarak Medenî Kanun üzerinde durulmalıdır; Medenî Kanunun, Mecelle olarak uygulandığı, bunun (50 yıl önce) (1869 sonrası) Cevdet Paşa Başkanlığındaki Bilim Kurulunca hazırlandığı bilinmektedir. Mecelle'nin genel kurallar bölümünde; "Ezmanın tegayyürü (tebeddülü) ile ahkâmın tegayyürü inkâr olunamaz = zamanın değişmesinde hükümlerin de değişeceği inkâr olunamaz" denildiği belirtilmektedir. İşte, Atatürk'e göre, bu ilke, adalet politikasının hareket noktası telâkki edilmiştir. Buna uygun olarak Adalet Bakanlığı, Mecelle'nin içermediği çağdaş ihtiyaçları ve hükümleri, daha özel bir deyişle, elverişli hükümlerle genişletme, güçlendirme gereğini değerlendirmiştir. Bu amaçla, uzmanlardan oluşan bir kurum, yasa taslağı düzenlemesi ile görevlendirilmiştir. Fakat, bu faaliyet başarısız kalmıştır.

e) Gerekli diğer işler yapılmalıdır.

Tüm ülkede adaletin hızlı bir biçimde dağıtılması, adalet işlerinin hızlı ve başarılı bir biçimde yerine getirilmesi için, on Adliye Müfettişliğinin kurulması, itham işlerinin ilgası, Adlî Tıp Müessesesinin kurulması, Ceza Muhakemeleri Usulünün ıslâh edilmesi, Cezaevlerinin ıslâh edilmesi ile başkaca önemli hususların ele alınması zorunluluğu ileri sürülmüştür.

f) Adliye mensupları ile hâkimler yetiştirilmelidir.

Hâkimler ve Adliye mensuplarının şerefli hizmetleri ile orantılı olarak üstün bir değere sahip bulunmaları, Adliyemizin ruhu telâkki edilmelidir. Adalet Bakanlığının mevcut mahkemelere, özel nitelikleri olan hâkimler yetiştirme amacı ile bir Hukuk Fakültesi kurulmasına karar vermesinin ilerde adalet çevremize, Dünyaca kabule değer bir gelişim manzarası vereceği müjdelenmektedir.

B. 5 Kasım 1925'de Ankara Hukuk Mektebinin Açılış Konuşması.

Mustafa Kemal, 5 Kasım 1925 günü, Ankara Hukuk Mektebinin Açılışında hukukla ilgili düşüncelerini, öncekileri teyiden "kendine özgü, son derece etkili ve ayrıca edebî bir uslûp" içinde sergilemiştir; O'nun bu tarihsel konuşması, herhangi bir yoruma ge-

rek olmıyacak bir şekilde açık-seçik ve kesindir. Özetle, o, her şeyden önce "Hukuk"un Devlet ve toplum içinde ne kadar önemli ve vazgeçilemez bir unsur, hatta baş unsur olduğunu, tecrübeli bir Hukuk Bilginine has kavrayışı ile dile getirmiştir. Toplumları yönetenlerin, Hukuk ilkelerine yön verenlerin de *Hukukçular* olduğunu bilmektedir.

Gerçekten, eskimiş, sistemsiz, ve kendini yenilemek imkânından yoksun Hukuku ve onun uygulayıcılarını, Osmanlı Devletini geriletten baş nedenler olarak açıkça belirtmiş ve eleştirmiştir.

Bu nedenle, eski sistem içinde yetişmiş bulunan Hukukçulara haklı olarak güvenememektedir. Bundan ötürü, yepyeni, uygar temellere dayalı bir hukuk düzeni kurulacak; bu düzeni de eski hukuk sistemi ile ilişkisini kesmiş, yepyeni bir hukukçu kuşağı uygulayacaktır. Böylece Ankara Hukuk Mektebinin amacı, yalnız uzman veya bilim adamı yetiştirmek değil, Devrim Hukukunu yorumlayan, uygulayan, ve yayan Hukukçuları, Yurd'un tüm köşelerine yetiştirmektir. Ancak, bu yolla, çağdaş yaşam koşullarına Tüm Ulusun alışması mümkündür.

Mustafa Kemal bu konuşmasının sonunda aynen şöyle diyor: "Cumhuriyetin müeyyidesi olacak bu büyük Müessesenin küş'adında hissettiğim saadeti hiçbir teşebbüste duymadım ve bunu izhar ve ifade etmekle memnunum".

§ 4. YABANCI HUKUKUN BENİMSENMESİ VE TÜRK HUKUK DEVRİMİ HAREKETİ, KAPSAMI

I. GENEL OLARAK

Atatürk'e göre, "Hukuk'ta hurafelere bağlı kalış, Millet'in uyanmasını önleyen bir kâbustur".

Bu görüşten hareketle Hukuk değişikliğinin temelini lâiklik oluşturmuş, eğitim - öğretimin yanında adalet sistemi de lâikleştirilmiştir.

Tanzimattan bu yana, bazı alanlarda, özellikle ticarî konularda din etkilerinden uzak kanunlar yapılmaya başlanmıştır, ama, tüm

devrim hareketleri, bu konuda tereddüde yer vermiyecek biçimde köklü, sistemli, devamlı lâiklik getirmiştir.

Yarım Yüzyıl önce gerçekleştirilen lâiklik akımı bugün İslâm Ülkelerinde değişik ölçüde lâikliğe doğru bir doğrultunun varlığı yoluna gidilmek suretile izlenmektedir.

II. YABANCI HUKUKUN BENİMSENMESİ

Benimseme kavramı (reception) belirli bir Hukuk düzeninde oluşan bir hukukî müessesenin, kavramın, olgunun veya hepsinin istenerek, bilinçli bir biçimde başka bir hukuk düzenine aktarılmasıdır.

Bu hareket ortaçağda, Avrupa'nın çeşitli Ülkelerinde, Roma Hukukunun benimsenmesinde ilk defa; 19. Yüzyılda çeşitli ülkelerce Fransız Medenî Kanununun benimsenmesinde ikinci defa; 20. Yüzyılımızda Batı Avrupa Hukuk düzenlerinin, Asya ve Afrika Ülkelerince benimsenmesinde üçüncü defa görülmektedir.

Türk Hukuk Devriminin temel taşları olan ve İsviçre Medenî Kanunu ile Borçlar Kanununun benimsenmesi ile başlayan hareket dizisi içinde 1889 İtalyan Ceza Kanunu, 1877 Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, İsviçre (Neuchatel) Medenî Usul Kanununun vb. lerinin oluşturduğu akım, bu üçüncü benimseme olayının kapsamı içindedir.

Atatürk Devrim Hareketlerinin en büyük hukukî kurumu, "Cumhuriyet" olmasına rağmen, Özel Hukuk açısından Medenî Kanun da, Devrimin en büyük aşamasını oluşturur. Bunun sebebini ise, Medenî Kanunun kabulünün, sadece bir yasa değişikliğini değil, aksine, köklü bir zihniyet, düşünce sisteminin değişikliğini de ifade etmesinde aramalıdır.

Hemen belirtmek gerekir ki, bu benimseme olayı, Tanzimat dönemindeki benimsemelerden farklıdır; onlar "zorla benimsetme" olup, "Kemalist Hukuk Devrimi"nde ise, "isteğe bağlı benimseme" özelliği vardır. Gerçekten Tanzimat sonrası benimsemelerde "Ulusal Hukuku Yenilemek, Modernleştirmek ve Çağ'ın Yeni Ekonomik gereksinimlerine pratik çözümler bulmak isteği yanında, o devrin süper güçlerinin (düvel-i muazzama) müdahale ve baskıları da göze

çarpmaktadır. Böylece, Osmanlı Kanunlaştırma ve Benimseme Hareketi'ni bir yandan, iç hukukun yenilenmesi ve çağdaşlaşma amaçlarını gerçekleştirilmeye çalışırken; öteyandan da, yabancı uyruklulara ve müslüman olmayan tâbilere güvence sağlamaya ve sömürücü Batı burjuvazisinin çıkarlarını korumaya yönelik bir amaca yöneltildiği söylenebilir”.

Oysa, Atatürk Hukuk Devrimi, Türk toplumunun kendi isteği ile yetkili organlarınca gerçekleştirilen, gerçek anlamda bir kanunlaştırma ve benimseme hareketi dizisidir. Bu benimseme hareketi, kısmî, sentetik, eklektik benimseme değildir; yabancı kanunların, Batı kökenli kanunların, çağdaş kanunların tümü ile benimsenmesi (global rezeption) türündedir.

Bu Hukuk düzeninin, kanunların (başka bir ülkeye) aktarılması ve benimsenmesinde, genellikle siyasal etkenler birinci derecede rol oynar. Bu tür benimsemelere çok kez “Ülkenin sosyal ve ekonomik yapısında değişiklik yapmak amacı ile başvurulur. Ülkenin Hukuk düzenini tümü ile değiştirmek suretile, belirli hedeflere varılmak istenir: “çağdaşlaşmak, dinsel kurumların etkisinden kurtulmak, modernleşmek vb.”. Bu nedenle, toptan benimsemelerde, yabancı Hukuku benimseyen ülkenin, sosyo-ekonomik yapısında, hukukî düşünüş ve geleneklerinde, Hukuk öğretiminde ve adalet ölçüsünde önemli değişimler gözlenebilir“.

Toptan benimsemelerde, siyasal ağırlığı olan dinamik amaçların başlıca rol oynamasında, bir “iktidar sorunu” vardır. Buna uygun olarak Batı kökenli Hukuk düzenlerinin Türk Hukuk düzenine aktarılmasında da çok yönlü siyasal sebepler başlıca rol oynamıştır.

Türk Medenî Kanununun İsviçre'den alınması da, çok yönlü siyasal sebeplere bağlanmaktadır; “Devrimi, bir an önce gerçekleştirmek isteğine; bir an önce çağdaş Hukuk düzeyine ulaşmak özlemine ve dinsel Hukuk düzeninden bir an önce kurtulmak iradesine”.

Atatürk Hukuk Devrimi, Avrupa Medenî Kanununun bilinçli olarak benimsenmesi ile, başlıca iki amaca ulaşmak istemiştir; çağdaşlaşma ve lâikleşme amaçlarına.

Böylece İsviçre Medenî Kanunu ve Borçlar Kanununun tümüyle benimsenmesi ile, Türkiye, “bilinçli olarak toptan benimseme”nin

(global rezeption) çok cesur ve ilginç bir denemesini başarmıştır. Toynbee'ye göre, böylesine köklü bir değişim, bu kadar kısa bir sürede, hiçbir ülkede, bu kadar sistemli ve düşünceli bir biçimde gerçekleşmemiştir. Bu nedenle Kemalist Hukuk Devrimi Toynbee'ye göre; Batı Dünyasındaki Rönesans, 18. Yüzyıl sonundaki Reform ve Fransız Devrimi ile Endüstri Devrimi çapında önemli bir devrim olarak nitelenebilir. Kaldı ki, bu devrimin, bir insanın yaşamı süresince başarıldığı da, unutulmamalıdır. Öteyandan, Kemalist Hukuk Devriminin bir benzerine, İslâm Dünyasının diğer köşelerinde rastlanmadığı da belirtilmelidir.

Sonuçta, Türkiye'de Hukuk Düzenlerinin çokluğuna son verilmiş, Hukuk lâikleştirilmiş, Türk Hukukuna, Çağdaş Hukuk Kurumları ve kavramları getirilmiştir.

III. ATATÜRK HUKUK DEVRİMİNİN KAPSAMI

Bunları şöylece ana çizgileri ile belirtmek mümkündür:

- 1) Lozan ile Adli Kapitülasyonlar kaldırılmıştır.
- 2) Yabancı Hukuk Düzenleri yanında, Türk Hukukunda başkaca atılımlar da yapılmıştır.

Şöyle ki;

- a) 1925'de Eğitim Birliği yoluna gidilmiştir.
- b) Şer-iye ve Evkaf Vekâletleri ile bunlara bağlı Sıbyan Okulları, Medreseler, Tarikat, Tekke ve Zaviyeler kaldırılmıştır.
- c) Barolar kurulmuş, Mahkemeler düzene sokulmuş, meslekten hukukçular, savcılar yetiştirilmiştir.
- d) Yazı - Dil Devrimleri yapılmıştır.
- e) 1928'de Laiklik gerçekleştirilmiştir.
- f) Kadın Hakları sağlanmıştır. Şöyle ki: Mustafa Kemal 13 Şubat 1923'deki Konuşmasında: "... bir sosyal toplulukta iki cinsten (erkek ve kadından) yalnız biri çağdaş gereklere uyarsa, o çağdaş topluluk yarından çok eksiklik içinde kalır" diyordu. Ayrıca ekliyordu: "bir Ulus gelişmek ve uygarlaşmak isterse, özellikle bu noktayı temel almak zorundadır".

1925 yılı 27 Ağustosunda özellikle “tesettür — örtünme” konusuna temas ederek, onun gereksizliğini belirtti; “kadın arkadaşlarımız da bizim gibi anlayışlı ve aydın insanlardır” diyordu. Ahlâklı, temiz ve aydınlık kafalı olmak üzere eğitildikten sonra, yüzlerin örtülmesine gerek olmadığını belirtiyordu. Türk Medenî Kanunu ile Türk Kadını toplumdaki hak ettiği yeri Avrupa'nın Çağdaş bir çok ülkesinden daha önce kazandı.

3 Nisan 1930'da Belediyeler Kanunu ile, Kadınların Belediye üyelikleri için seçme ve seçilme özgürlükleri tanındı. Bu özgürlük, Çağın ileri Batı toplumları ile karşılaştırılabilecek kadar ilerici bir adımdı.

11 Aralık 1934'de Anayasanın 10-11. maddelerinde, Milletvekili seçmek ve seçilmek için “kadınlara” hak tanındı. Buna uygun olarak Seçim Yasasında da bu yolda değişiklikler gerçekleştirildi.

g) Atatürk Hukuk Devrimi içinde ayrıca Kalkınma Hukukuna, Vergi Hukukuna önem verildi. 1925'de 600 Yıllık Aşar Vergisi bir çırpıda kaldırıldı; yeni vergi sistemi kurulmaya çalışıldı. Çeşitli Vergi Kanunları çıkarıldı.

h) Atatürk Hukuk Devrimi, Devletler Hukukunda, Dış Politika konusunda “Ulusal çıkarların Hukuk yoluyla elde edilmesi ve korunması” ilkesine önem verdi, buna titizlikle bağlı kaldı.

Atatürk Devriminde, Devrim kavramı, Devletin aldığı tedbirlerle desteklenen, köklü bir modernleşme, yenileşme hareketidir. Böylece eski kurum ve kuruluşlar, küllî bir tasfiyeye tâbi tutulmuştur.

Devrimin uygulanışı geniş ölçüde (toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması zorunlu bağlayıcı kurallar) demeti olan Hukuka dayanmıştır.

Atatürk Devrim Hareketleri ile Hukuk arasında belki de, hiçbir devrimde görülmeyen yakın bir bağ vardır.

Sonuç olarak, şunu önemle vurgulamak gerekir ki: Türk Hukuk Devrimi, Atatürk Döneminde özellikle 1930'a kadar, birçok elverişsiz şartlar içinde, hatta olanaksızlıklara rağmen, “Altın Çağı”nı yaşamıştır. Bu başarının kökeninde, Türk Devlet Yapısı içinde, *Hukuk'un* öneminin kavranması ve *Atatürk'ün* çağdaş, dinamik, hamleci, yönlendirici, devrimci kişiliği yatmaktadır.

§ 5. ATATÜRK YILINDA TÜRK HUKUKU İÇİN ÖNERİLER

Bu konuda özetle şunlar söylenebilir:

1) Toplumsal gelişmenin ve değişimin ilerisinde, hiç olmazsa yanında, ona paralel bir Hukuk düzeninin sürdürülmesine özenle, sabırla çalışmalıdır. Bu nedenle, davaların uzun süre içinde çözüme bağlanması, Atatürk Hukuk Devrimi İlkelerine, O'nun adalet siyasetine, tamamiyle aykırıdır.

2) Lâik Eğitim ve Eğitim Birliği İlkelerine uygulamada etkinlik sağlanmalıdır; lâiklik çağdaş anlamı ile tam bir açıklığa kavuşturulacak ve topluma yayılacak biçimde sergilenmelidir.

3) Aydın Hukukçu, Atatürk İlkelerine, Çağdaş Hukuk İlkelerine göre yetiştirilmelidir. Bugün Türk Ülkesinde mevcut bulunan 1500 Hakim ve Savcı açığı mutlaka kapatılmalıdır. Bu meslek çeşitli bakımlardan özendirici niteliklerle donatılmalıdır. Adaletin sorunlarının geciktirilemez olanları çağdaş çözüme kavuşturulmalıdır.

4) Hukuk Kurumlarının yanında, başta TRT, Mahkemeler, Türk Hukukunun çağdaş özelliklerini, ihtiyaçlarını, sorunlarını, çözüm yollarını sergilemelidir. Bu nedenle "sürekli bir adalet —Hukuk Komisyonu" kurulmalıdır. 1981 Yılında Millî Türk Rönesansı olan Atatürkçülüğün, Türk Toplumunu, Çağdaş Uygarlık Düzeyinin üstüne çıkarması için, herkes kendini elden geldiğince görevli ve sorumlu saymalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahmet Mumcu**, Ankara Adliye Hukuk Mektebi'nden Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne (1925-1975) Ankara, 1977.
- Artun Ünsal**, Toplumsal Değişme ve Hukuk, Hacettepe, Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, c. 4, Sayı: 1, 1972.
- Ergun Özsunay**, Türkiye'de Yabancı Hukukun Benimsenmesi Hareketi İçinde Türk Medenî Kanununun Anlamı ve Önemi, Medenî Kanunun 50. Yıl Sempozyumu, 1. Tebliğler İstanbul, 1978.
- Erol Cihan**, Atatürk İnkılâbı Yorumları, IHFM, C. XLV-XLVII, Atatürk'e Armağan, İstanbul 1982.
- Özkan Tikveş**, Atatürk Devrimi ve Türk Hukuku, İzmir 1975.